

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра економіки, права та управління бізнесом

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»
за освітньо-професійною програмою «Муніципальне підприємництво»
на тему:
**«СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЧНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА
НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ»**

Виконавець:

студентка ЦЗВФН

Добриніна Діана Анатоліївна _____

Науковий керівник:

д.е.н, професор

Сментина Наталія Валентинівна _____

Одеса 2022

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Глобальні зміни клімату, руйнівний вплив пандемії COVID-19 інші глобальні виклики сучасності визначають необхідність інтенсивного розвитку нової складової економіки – екологічного підприємництва. Екологічне підприємництво покликане стати інноваційною формою господарювання, вирішуючи екологічні проблеми, захищаючи людину та екосистеми. Воно є головним елементом економіки майбутнього, що забезпечує розумне співіснування людини та природи, а також ефективне використання обмежених ресурсів, їх відтворення та збереження.

Питання розвитку екологічного підприємництва вкрай актуальне для економіки України на шляху зменшення та запобігання глобальних екологічних змін в екосистемі. Бізнес, що є екологічно орієнтованим виступає одним із перспективних шляхів покращення екологічного стану, вирішення проблем раціонального використання природних ресурсів та підвищення добробуту громадян в Україні.

Дослідженню ролі екологічного підприємництва у забезпеченні сталого розвитку територій, а також проблематики державної підтримки екологічного підприємництва присвячено праці багатьох українських науковців серед яких: Антонов А., Головня Ю., Трубей О., Купалова Г., Косович Б., Бобкова Г., Гринюк Р., Коваль І. та інші. Незважаючи на численні дослідження, досі актуальною залишається проблема стимулювання підприємницької діяльності в Україні із урахуванням сучасних глобальних тенденцій господарювання в контексті стратегічних цілей збалансованого розвитку.

Мета кваліфікаційної роботи – теоретичні, методичні та прикладні аспекти стимулювання розвитку екологічного підприємництва на місцевому рівні.

Мета роботи реалізується через конкретні завдання:

- з'ясувати економічну сутність екологічного підприємництва, його форми й види та необхідність підтримки;
- визначити учасників відносин у сфері екологічного підприємництва;
- розкрити особливості державної політики підтримки і стимулювання розвитку екологічного підприємництва;
- дослідити процес становлення екологічного підприємництва як сегменту національного ринку;
- з'ясувати практичні аспекти державної підтримки та стимулювання економічного підприємництва в Україні;
- проаналізувати досвід стимулювання зеленого підприємництва країн світу;
- виявити пріоритетні напрями розвитку екологічного підприємництва на місцевому рівні;
- запропонувати завдання на шляху екотрансформації Одеської області та інструменти стимулювання екопідприємництва;
- визначити ефект від запровадження інструментів регіональної політики екотрансформації.

Предмет дослідження – сукупність теоретичних, методичних та прикладних аспектів стимулювання розвитку екологічного підприємництва.

Об'єкт дослідження – процес державної підтримки та стимулювання розвитку екологічного підприємництва на місцевому рівні.

Методи дослідження. Для проведення дослідження та досягнення поставленої мети в роботі використані методи теоретичного узагальнення, індукції та дедукції для з'ясування сутності категорії «екологічне підприємництво» та дослідження теоретичних аспектів стимулювання розвитку екологічного підприємництва; групування та аналізу для аналізу сучасного стану розвитку та державної підтримки екологічного підприємництва в Україні та країнах світу; планування – при визначенні пріоритетів та стратегічних завдань на шляху екотрансформації регіону; прогнозування – при розрахунку економічного, соціального та екологічного ефекта від запровадження інструментів регіональної політики екотрансформації; графічних зображень фактичних показників, табличного узагальнення та порівняння даних та інші.

Інформаційна база дослідження: наукові роботи з проблематики екологічного підприємництва, зеленого бізнесу, державної підтримки та стимулювання підприємницької діяльності, нормативно-правові акти, що регламентують питання державної екологічної політики, дані Державної служби статистики України та головного управління статистики в Одеській області, матеріали мережі Інтернет.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (57 найменувань). Загальний обсяг роботи становить 79 сторінок. Основний зміст викладено на 72 сторінках. Робота містить 11 таблиць, 15 рисунків.

Публікації та апробація результатів дослідження. Результати дослідження апробовані на VIII Міжнародній науково-практичній конференції «Економіко-правові аспекти господарювання: сучасний стан, ефективність та перспективи» (Одеса, 23-24 вересня 2022 р.) та опубліковані у збірнику матеріалів конференції: Сментина Н. В., Добриніна Д. А. Стимулювання підприємницької діяльності на місцевому рівні: виклики та інструменти державної регуляторної політики // Економіко-правові аспекти господарювання: сучасний стан, ефективність та перспективи: матеріали VIII Міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 23-24 вересня 2022 р.). Одеса: ОНЕУ, 2022. С. 521-522.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі «*Теоретичні аспекти стимулювання розвитку екологічного підприємництва*» розглядаються підходи науковців до трактування сутності екологічного підприємництва, його форм, видів; описуються учасники відносин у сфері екологічного підприємництва; визначається роль держави та розкрито особливості державної політики підтримки і стимулювання розвитку екологічного підприємництва.

У другому розділі «*Аналіз сучасного стану розвитку та державної підтримки екологічного підприємництва в Україні та світі*» досліджується процес становлення екологічного підприємництва як сегменту національного ринку; проаналізовані практичні засади державної підтримки та стимулювання економічного підприємництва в Україні та досвід стимулювання зеленого підприємництва у країнах світу.

У третьому розділі *«Пріоритетні напрями розвитку екологічного підприємництва в Одеській області та заходи їх стимулювання»* запропоновані пріоритетні напрями розвитку екологічного підприємництва на місцевому рівні; визначені завдання на шляху екотрансформації Одеської області та інструменти стимулювання екопідприємництва; визначено ефект від запровадження інструментів регіональної політики з екотрансформації.

ВИСНОВКИ

Результати проведених досліджень дозволяють зробити такі висновки.

1. Екологічне підприємництво – вид підприємницької діяльності щодо виробництва продукції, виконання робіт і надання послуг виключно природоохоронного призначення з метою охорони навколишнього природного середовища. Зусилля держави мають спрямовуватися на стимулювання розвитку екологічного підприємництва, сприяння формуванню інфраструктури екологічного підприємництва, заохочення виробництва екологічної продукції, ефективну взаємодію всіх учасників відносин у цій сфері. Основними атрибутами екологічного підприємництва є домінування в загальній корисності товару частки екологічної корисності, задоволення з позиції споживачів їх екологічних потреб, отримання з позиції підприємців доходу від «реалізації» екологічної корисності.

2. Учасниками відносин у сфері екологічного підприємництва є держава, споживачі екологічної продукції (фізичні особи, які купують цю продукцію для особистого споживання, та суб'єкти господарювання, які використовують екологічні товари, роботи і послуги у своїй господарській діяльності), суб'єкти інфраструктури екологічного підприємництва, громадські об'єднання. Серед учасників відносин у сфері екологічного підприємництва особливе місце належить державі з огляду на функції з боку органів державної влади та місцевого самоврядування в управлінні екологічним підприємництвом.

3. Важливою умовою розвитку екологічного підприємництва є державна підтримка і стимулювання розвитку суб'єктів екологічного підприємництва. Складовими державної політики підтримки і стимулювання розвитку екологічного підприємництва є прогнозування та планування розвитку екологічного підприємництва, податкова та грошово-кредитна політика, інформаційно-консультативне та інституціональне забезпечення розвитку суб'єктів підприємницької діяльності. Інструменти регулювання та стимулювання розвитку екологічно орієнтованого підприємництва запропоновано представити у розрізі таких груп: обмежувальні, стимулюючі, інформаційні, маркетингові, фінансові.

4. Становлення екологічного підприємництва в Україні розпочалося з проголошенням незалежності, однак, найбільша активність цього різновиду підприємницької діяльності проявляється протягом останніх років, що пов'язується із зростанням рівня обізнаності про довкілля і вплив промисловості на споживачів та навколишнє середовище.

Щороку питання екологізації економіки України стає особливо актуальним. Лідерами в обсязі викидів забруднюючих речовин є Донецька, Дніпропетровська та Івано-Франківська області. За інтегральним показником екологічного стану 2021 р. найзабрудненішим регіоном є Чернівецька область. Найбруднішим містом України є

м. Київ. Одеська область в рейтингу 2021 року посідає 11 місце. Найбільшу частку за викидами в атмосферу посідає галузь добувної промисловості і розроблення кар'єрів (86%), близько 9 % приходить на переробну промисловість, 2 % припадало на постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря. Розвиток екологічного підприємництва призводить до скорочення викидів забруднюючих речовин.

Необхідність розвитку екологічного підприємництва в Україні підтверджується місцем України в міжнародних рейтингах з екологізації. Україна в рейтингу 180 країн у 2022 році посідає 52 сходинку. Найнижчі показники Україна має в напрямку зміни клімату та енергетики. Одночасно позитивно оцінено внесок України у сільському господарстві, поводженні з відходами та протидії змінам клімату. Важливість та доцільність розвитку екологічного підприємництва підтверджується розміром бюджетних витрат на захист навколишнього середовища. В бюджеті України на ці цілі передбачено витрати на рівні 0,2% ВВП.

5. Важливе значення серед інструментів державної політики, що використовуються в Україні для стимулювання розвитку екологічного підприємництва, посідають інструменти податкового стимулювання, направлені на вирішення проблем охорони довкілля, передусім, використання природоохоронних технологій та альтернативних джерел енергії. Інформація про екологічне регулювання не достатньо активно поширюється серед МСП урядом України. Відтак, малі підприємства часто висловлюють невдоволення тим, що вони не обізнані відносно екологічних вимог, що застосовуються до них. Реформа територіальної організації влади в Україні створила значні можливості для підтримки органами місцевого самоврядування екологічного підприємництва на локальному рівні. В числі інструментів, що стимулюють зелену модернізацію – зелені публічні закупівлі, екологічне маркування, механізм компенсації фінансових витрат для підприємств, що проводять заходи з енергоефективності.

6. Країни ЄС реалізуючи державну політику щодо підвищення енергоефективності на підприємствах йдуть шляхом запровадження високих податків. У деяких країнах поєднують регулювання із стимулюванням, звільняючи від сплати податку на викиди підприємства, що впроваджують найкращі технології. Деякі активно підтримують промисловий сектор фінансово. Країни ЄС як стимули екологічного підприємництва активно використовують інвестування в промислову модернізацію.

7. Пріоритетними напрямками розвитку екологічного підприємництва у локальних стратегіях збалансованого розвитку запропоновано такі: органічне фермерство, відновлювальні джерела енергії, екологічне будівництво, сталий (зелений) транспорт, зелений туризм, переробка відходів і повторне використання матеріалів. На локальному рівні наявно чимало можливостей для розвитку такого різновиду екологічного підприємництва як виробництво екологічної продукції і виробів народного споживання. Як екологічні ідеї для бізнесу запропоновані такі: виробництво одягу із кропиви, взуття та аксесуарів з біорозкладних матеріалів, посуду з опалого листя, а також використання екологічних матеріалів в будівництві.

8. Збалансований розвиток Одеської області забезпечується за рахунок екотрансформації, що свою чергу передбачає реалізацію таких операційних цілей:

формування раціонального водовикористання, екологічна енергія, захищена та відновлена екосистема, належне і відповідне поводження з відходами. У контексті стратегії екотрансформації Одеської області запропоновано проекти екотрансформації: повторної переробки відходів виноробної галузі, розвитку нових потужностей з переробки та утилізації відходів, створення енергогенеруючих потужностей з переробки ТПВ, які різняться структурою джерел фінансування.

Як заходи стимулювання екологічного підприємництва можуть бути запроваджені такі: фінансування соціально важливих екологічних проектів і програм; сприяння співпраці виноробних підприємств із закладами вищої освіти, науково-дослідними центрами з подальшим впровадження розроблених технологій; навчально-демонстраційні заходи поїздки, які дозволяють ознайомитися з досвідом певної галузі та/або взяти участь у виробничому процесі; сприяння налагодженню партнерських відносин між бізнес представниками; доступ до земельних активів (інструмент, що передбачає підготовку земельних ділянок та інформації про них для їх передачі в подальше користування бізнесом); передача прав на використання об'єктів інфраструктури; передача інвесторам земельних ділянок із підведеною інфраструктурою та приміщень на пільгових умовах на етапі запуску діяльності за проектом; відновлення занедбаних об'єктів (відновлення занедбаних промислових об'єктів для повернення їм втраченого призначення чи надання нового); допомога під час оформлення супровідної документації в процесі інвестування.

9. Реалізація завдань екотрансформації регіону сприятиме збільшенню рівня забезпеченості населення якісною питною водою з 70% до 95%, зменшенню обсягів скидів забруднених стічних вод у водні об'єкти, збільшенню потужностей «зелених» електростанцій з 290 МВт/год до 500 МВт/год, впровадженню проектів із заміщення викопних видів палива альтернативними джерелами енергії.

АНОТАЦІЯ

Добриніна Д. А. «Стимулювання розвитку екологічного підприємництва на місцевому рівні».

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра зі спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» за освітньо-професійною програмою «Муніципальне підприємництво». – Одеський національний економічний університет. – Одеса, 2022.

У роботі розглядаються підходи до трактування сутності категорії «екологічне підприємництво», описуються форми, види та необхідність державної підтримки екологічного підприємництва; охарактеризовано учасників відносин у сфері екологічного підприємництва; розкрито особливості державної політики підтримки і стимулювання розвитку екологічного підприємництва.

Досліджується процес становлення екологічного підприємництва як сегменту національного ринку; проаналізовані практичні засади державної підтримки та стимулювання економічного підприємництва в Україні та досвід стимулювання зеленого підприємництва у країнах світу.

Запропоновані пріоритетні напрями розвитку екологічного підприємництва на місцевому рівні; визначені завдання на шляху екотрансформації Одеської області та

інструменти стимулювання екопідприємництва; визначено ефект від запровадження інструментів регіональної політики з екотрансформації.

Ключові слова: екологічне підприємництво, зелений бізнес, державна підтримка, місцевий рівень, екотрансформація.

ANNOTATION

Dobrynina D. “Stimulating the development of ecological entrepreneurship at the local level”.

Thesis for Master degree in specialty 076 «Entrepreneurship, Trade and Exchange Activity» under the master's program "Municipal entrepreneurship". – Odesa National Economic University. – Odesa, 2022.

The paper considers approaches to the interpretation of the category "ecological entrepreneurship", describes the forms, types and necessity of state supporting the ecological entrepreneurship; characterizes the participants of relations in the field of ecological entrepreneurship; reveals features of the state policy of supporting and stimulating the development of ecological entrepreneurship.

The process of establishment of ecological entrepreneurship as a segment of the national market has been studied; the practical principles of state support and stimulation of economic entrepreneurship in Ukraine and the experience of stimulating green entrepreneurship in countries around the world has been analyzed.

Priority directions for the development of ecological entrepreneurship at the local level have been proposed; tasks on the path of eco-transformation of the Odesa region and tools for stimulating eco-entrepreneurship have been defined; the effect of the introduction of regional eco-transformation policy tools has been determined.

Keywords: ecological entrepreneurship, green business, state support, local level, eco-transformation.